

Om litterära tekniker
Utdrag ur Terachs fortsatta historia 1 Mos 11:27–25:11

[Dokumentets underrubrik]

Tore Jungerstam, 2025

Förord

Det här utdraget omfattar den inledande delen av min översättning av Abrahamberättelsen där jag går igenom särdrag i översättningen samt en genomgång av vanliga litterära tekniker som ofta har missförståtts, eller inte uppmärksammats, i andra översättningar. Jag redogör även för hur de hebreiska berättelserna är berättade, vilket är som en film. Man behöver inse hur de olika verbformerna används för att åstadkomma detta. Verbformerna och deras användning är något som de senaste decenniernas forskning har kunnat kasta mer ljus över och därmed bidra till en bättre förståelse för hur texterna är komponerade. Jag går igenom hur man grundläggande ska förstå de olika verbformerna vilket har stor betydelse för hur man uppfattar texten. Originalverket som inkluderar hela översättningen [hittas här](#).

Utdraget inkluderar även en sammanställning av de grammatiska strukturer jag identifierat i mitt översättningsarbete.

Jag har även inkluderat en lista över litteratur som belyser de hebreiska berättelsernas litterära komposition.

Sedan tidigare har jag gjort en gedigen grundforskning om urhistorien. Jag har skrivit åtta arbeten där jag i detalj analyserar texten i 1 Mos 1:1–11:26. En del av den forskning jag presenterar i dessa arbeten är unik, åtminstone så långt jag känner till. Dessa arbeten kan beställas som spiralbundna böcker via mig tore.jungerstam@gmail.com eller via SLEF–Media. Man hittar den också digitalt som PDF-filer via www.urhistorien.com.

Även det här arbetet kan beställas på samma sätt. Översättningen finns även inläst om du går till min YouTube kanal som man hittar om man söker på mitt namn eller så klickar du på den här direktlänken: <https://www.youtube.com/channel/UCaHJ29tZRmEV4UuUGYgmNXg>

Esse 1 februari 2025 Tore Jungerstam, doktorand vid Åbo Akademi.

Innehåll

Förord	i
Om min översättning och den bibliska berättartekniken.....	1
Speciella ord och prefix	1
Prefixet ve-	1
Ordet na.....	2
Ordet ki.....	3
Ordet hinneh	3
Ordet vehinneh.....	4
Strukturer – repetition med variation	4
Parallellism	5
Kiasm och kiasiska strukturer.....	6
Inclusio.....	7
Linjär struktur	8
Kombinationer	8
Bibelns berättelser är berättade som en film.....	8
Verbformerna och deras användning.....	8
Det speciella verbet "vajeji"	10
De olika aktörerna i berättelserna.....	11
Berättelserna är komprimerade.....	11
Olika beteckningar på Gud: Elohim, El och JHVH.....	11
Elohim – Gud	11
El – Gud.....	12
Guds personnamn JHVH.....	12
Bilagor.....	13
Sammanställning över <i>inclusio</i>, kiasmer och parallellismer	13
<i>Inclusio</i>	13
Kiasmer	18
Parallellismer	27
1 Mos 24. Hur berättaren beskriver händelser och tjänaren återger dem	30
Eden.....	30
Bönen	31
Hur Rebecka agerar	32
Tjänaren ger gåvor.....	33
Litteraturlista	34

Om min översättning och den bibliska berättartekniken

Jag presenterar först betydelsen av en del små ord eller prefix varav vissa ofta helt negligeras medan andra översätts alltför mekaniskt utan att man inser spännvidden av betydelser som man behöver beakta.

Därefter presenterar jag olika strukturer som är vanliga i de hebreiska berättelserna. När de missförstås eller inte uppmärksammas för vad de är kan det resultera i att vackra hebreiska litterära strukturer förvandlas till en klumpigt upprepande svensk text.

Sedan går jag över till att diskutera hur de hebreiska berättelserna är berättade. Det finns speciella drag i hebreiskan som möjliggör att berättelserna är berättade som olika scener. Man kan jämföra med en teaterföreställning, eller snarare som med film eftersom hebreiskan även använder en teknik som kan ändra på perspektivet. Läsaren kan få betrakta händelser inte bara utifrån, som publiken på en teater, utan från huvudpersonens perspektiv, med hans eller hennes ögon – som i en film.

Därefter säger jag något om de olika aktörerna som bygger upp de bibliska berättelserna samt hur författaren komprimerar sina berättelser. Sist diskuterar jag kort de olika benämningarna på Gud som förekommer samt redogör för mina principer för hur jag skriver de hebreiska namnen.

Speciella ord och prefix

Prefixet ve-

Prefixet ve, ו, kan ha många olika betydelser

1. Den vanligaste betydelsen är ”och”, men det kan även användas för:
 - men, dock
 - ja, i betydelsen att det bejakar eller bekräftar något
 - även, till och med
 - ja verkligen
 - nämligen
 - om ...eller (t.ex. *Om han säljer den eller han har den kvar*)

2. När den används i samband med verb så ändrar prefixet verbformen

Till exempel ändras futurum till dåtid om man tillsätter ett *ve-*

Översättaren kan då välja att inte alls inleda meningen med något av alternativen ovan utan man låter endast prefixet ändra tempus. I så fall översätter man: Han sade...

Men man kan även välja att låta det inledande *ve-* synas i översättningen och beroende av sitt sammanhang kan man använda något av följande alternativ:

- Och han sade...
- Då sade han...
- Sedan sade han...

Vilket val man gör ändrar ju inte budskapet, men det kan påverka hur man upplever textens flöde på svenska. Alla dessa varianter är alltså inkluderade i hebreiskans *ve-* och det är upp till översättaren att försöka återspegla det så väl som möjligt i översättningen.

3. Prefixet kan också ändra betydelsen av vissa ord, till exempel *ve-hinneh*. Se nedan.
4. I vissa sammanhang kan man även förstå ett inledande *ve-* som att det knyter an till det som berättats innan istället för att något helt nytt påbörjas. Så är fallet till exempel i Bibelns första vers "I begynnelsen skapade Gud himmel och jord. *Men* jorden var öde och tom...

Första Mosebok delas ju in i *toledoter*, fortsatta historier. Till exempel Terachs fortsatta historia, där Abrahamberättelserna finns. En del av dessa *toledoter* föregås av ett *ve-*, medan andra står självständigt. Exempelvis finns ett inledande *ve-* innan Noachs söners fortsatta historia, som ju hör nära samman med det som föregår, Noachs fortsatta historia. Terachs fortsatta historia saknar ett inledande *ve-* och man kan därför förstå det som att det är en mer självständig enhet som inleds.

Ordet na

Berättelserna i Bibeln är berättade på ett väldigt livfullt och färgstarkt sätt. Ett sätt som de görs mer levande på är genom användningen av det lilla ordet *na*.

Det kombineras med vad någon säger och innebär att något är viktigt, man är enträgen eller angelägen om något om något. Det kan också innebära ett mått av speciell artighet med eller utan kombination med att ärendet är angeläget.

Beroende av sitt sammanhang översätter jag det som

- Nu (till exempel: lyssna *nu* till mig)
- Vänligen
- Jag ber dig
- Kan du vara så vänlig

Om man som översättare inte alls låter *na* påverka översättningen går ingenting dogmatiskt förlorat, men nog en del av den dramatik som finns i den hebreiska texten.

Ordet ki

Ordet *ki*, כִּי, kan ha flera betydelser. I äldre lexikon har man gett förståelser som: för, ty, att.

Det används ibland för att ge orsaken till något och då är det gammaldags ”ty” välfungerande vad gäller betydelsen.

I mer uppdaterade ordböcker som *A concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament (Holladay)* lyfter man fram att *ki* även används för att ge emfas, alltså eftertryck.

Då kan det översättas som:

- Ja!
- Verkligen
- Sannerligen

Om man inte inser detta blir användandet av *ki* snarast meningslöst i många sammanhang. Om man inte inser den här aspekten förlorar man i regel ingenting faktamässigt, men läsoplevelsen blir fattigare när en del av dramatiken försvinner. Det finns dock även fall där hela förståelsen påverkas av hur man förstår innebörden av *ki*.

Ordet hinneh

Hinneh kan ha flera betydelser. För det första kan det betyda ”här”.

Men en vanligare funktion är att det fäster uppmärksamhet till vad som följer. I en del, speciellt äldre, översättningar använder man ”Se” för att återge *hinneh*. På engelska används ibland ”*behold*”. Än idag kan man använda ”*look*” på engelska för att fästa uppmärksamhet på det som följer: *Look, I want to tell you something...*

Förutom i Bibeln använder man inte ”Se” på samma sätt i svenska. Jag har valt att i regel översätta *hinneh* som ”Lyssna!” Och med det ska man förstå att det budskap som följer anser den som berättar att är viktigt och bör lyssnas till med uppmärksamhet.

Man kan lämna ordet helt oöversatt, som många moderna översättningar gör, eftersom budskapet inte i sak påverkas. Men det som går förlorat är åter en gång en del av den dramatik och intensitet i berättelsen som den ursprungliga texten har. Det är en mer färgrik text om man lyckas återspegla vad *hinneh* innebär.

Ibland kombineras *hinneh* med *na* och då blir innebörden:

- Lyssna nu!
- Jag ber dig, lyssna!
- Lyssna, jag ber dig!

I en del översättningar lämnar man även kombinationen *hinneh na* oöversatt. Det som går förlorat är dramatik, författarens skickliga berättarteknik kommer inte till uttryck i svenskan och det är synd tycker jag.

Ordet vehinneh

Vehinneh är tekniskt sätt ingenting annat än prefixet *ve-* kombinerat med *hinneh*. Men betydelsen är i regel inte ”Och lyssna”.

I de fall som *vehinneh* kombineras med sinnesintryck, i regel syn, ska man förstå det som att det anger byte av perspektiv. Det innebär att man får betrakta händelsen från huvudpersonens perspektiv. I den här översättningen översätter jag det med ”Och se!”.

Till exempel i berättelsen om Sodom och Gomorra, 1 Mos 19:27–28:

Och Abraham steg upp tidigt och begav sig till den plats där han hade stått inför HERREN. Och han blickade ner mot Sodom och Gomorra och mot hela slättlandet. Ja han spanade. Och se! [Perspektivbyte, vi får se med Abrahams ögon] Det steg upp rök från området, som röken från en ugn.

Det här är en fantastisk teknik som berättaren använder regelbundet och som tyvärr inte fångas upp i de flesta översättningar. Om man struntar i *vehinneh* förblir nog budskapet detsamma, men man förlorar än en gång i dramatik och läsarupplevelse. Tänk att vi får betrakta slätten med Abrahams ögon, vi blir inte bara informerade om vad han ser, vi får själva betrakta förödelser.

Man kan jämföra med översättningen i Bibel 2000 som ju nog i sak berättar samma sak:

När han såg ner över Sodom och Gomorra och över hela slättlandet fick han se röken stiga som från en smältugn.

Och han blickade ner mot Sodom och Gomorra och mot hela slättlandet. Ja han spanade. Och se! [Perspektivbyte, vi får se med Abrahams ögon] Det steg upp rök från området, som röken från en ugn.

Strukturer – repetition med variation

Författaren använder sig av flera olika litterära strukturer. Dessa kan man likna vid poesi. I den bibliska hebreiskan används inte rim eller versmått, men nog en variation av de tekniker jag presenterar här.

Dessa litterära tekniker, som är vanliga i Bibelns berättelser, bygger alla på repetition. Jag har noterat 48 tillfällen endast i berättelserna om Abraham.¹ Författaren återkommer till samma tema eller ord som redan nämnts tidigare. Men han gör det närmast undantagslöst med variation.

När repetition används tillsammans med variation kan författaren tillföra fler infallsvinklar till det som beskrivs. Han kan kontrastera, förstärka eller förtydliga.

¹ Se sammanställningen som finns efter min översättning.

Det finns åtminstone fem typer av variation:²

1. Expansion – information kommer till
2. Trunkering – information lämnas bort
3. Ordning – ordföljden ändras
4. Grammatik – orden varieras grammatiskt
5. Substitution – ett ord ersätts med ett annat

Om man inte som översättare inser hur dessa repetitiva strukturer används kan resultatet bli en text som upplevs ha överflödiga upprepningar. Alternativt väljer man att lämna bort de delar av texten som man inte förstår sig på för att man inte inser att det är en del av den vackra litterära strukturen på hebreiska.

Det är en verklig utmaning att återspegla de här specifika teknikerna som bygger på varierad repetition, bland annat därför att ordföljden är en annan i hebreiskan. Även den grundläggande skillnad som finns i grammatiken i övrigt är en utmaning när man vill göra den hebreiska texten rättvisa. I bästa fall kan man till en del återspegla den hebreiska textens briljans, ibland är det närmast en omöjlighet att få till en svensk översättning som gör originalet rättvisa.

I den här översättningen prioriterar jag inte en möjligast modern och idiomatisk svenska. Istället prioriterar jag att på något sätt kunna återspegla de hebreiska strukturerna som jag beskriver som följer.

Parallellism

I en parallellism uttrycker man samma sak i två påföljande meningar. Men man gör det med variationer i ord, grammatik, ordföljd med mera. Tekniken kan användas för att förstärka, förtydliga eller avgränsa ett uttalande. Med den här tekniken kan man även belysa samma sak från olika synvinkel. Schematiskt kan en parallellism beskrivas så här: a-b-c-a-b-c. Ett exempel finns i 1 Mos 13:6.

Men landet kunde inte uppehålla dem så att de kunde bo tillsammans.

Ja, det var så att deras egendomar var så väldiga att de inte kunde bo tillsammans.

De parallella uttrycken förstärker varandra. I de här fallet är det a-b-a-b

² Meir Sternberg. *The Poetics of Biblical Narrative*. 1987, 391–392.

Kiasm och kiastiska strukturer

Kiasm, eller med andra ord en kiastisk struktur, är en litterär struktur som omfattar flera element som återkommer i motsatt ordning. Ett typexempel hittas i flodberättelsen i 1 Mos 9:6:

Utgjutare av blodet av en människa, genom en människa hans blod ska utgjudas

I hebreiskan är det ännu tydligare där det inte finns lösryckta prepositioner:

שֶׁפֶךְ דָּם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ

Shofech dam haadam baadam damo jishafech

Här finns tre element som återkommer i motsatt ordning:

1. Utgjutare
2. Blodet
3. Människa

Grammatiken varierar för alla ord! Schematiskt kan man beteckna en kiasm så här:
a-b-c-c-b-a

I Abrahamberättelsen finns en kiasm som kontrasterar i 1 Mos 12:3:

Jag ska välsigna dem som välsignar dig men den som vanärar dig skall jag förbanna.

En kiasm behöver inte vara så strikt som exemplen ovan. Istället kan det handla om olika idéer eller teman som återkommer i motsatt ordning. Ett sådant exempel hittar man i 1 Mos 12:16–17.

För Abram gick det väl för hennes skull. Han fick får, boskap och åsnor, tjänare och tjänarinnor, åsneston och kameler. Men HERREN plågade Farao med svåra plågor, liksom hans hus, på grund av Sarai – hustru till Abram.

A – Det gick väl för Abram tack vare Sarai

B – Följderna för Abram

b – Följderna för Farao

a – Det gick väl för Abram tack vare Sarai

Även ”det gröna” följer ett kiastiskt mönster:

För Abram gick det väl för hennes skull.

på grund av Sarai – hustru till Abram.

Man kan alltså tillföra ett element till. Då blir det a-b-c-c-b-a

För Abram gick det väl

för hennes skull.

*Han fick får, boskap och åsnor, tjänare och tjänarinnor, åsneston och kameler.
Men HERREN plågade Farao med svåra plågor, liksom hans hus,*

på grund av Sarai –

hustru till Abram.

Det finns också kiasmiska strukturer som har endast ett centralt element så att strukturen blir a-b-c-b-a. Då kallas mönstret egentligen koncentriskt. Men bågge är kiasmiska mönster och om man inte behöver vara strikt i terminologin kan bågge beskrivas som en kiasm. I det här arbetet benämner jag såväl koncentriska som strikt kiasmiska strukturer som kiasmer.

Eftersom ordföljden i svenska och hebreiska inte är densamma kan det vara en verklig utmaning att lyckas återspegla en kiasm, speciellt om man vill ha en modern svensk språkdräkt.

Om man inte inser att det finns en kiasm, eller om man inte lyckas återspegla den, kan översättningen ge sken av att texten innehåller onödiga upprepningar. Man har då lyckats förvanska en vacker poetisk struktur i hebreiskan till en klumpig upprepning av något som redan sagts i den svenska översättningen.

Inclusio

Begreppet *inclusio* betecknar en kompletterande teknik för att strukturera de mindre enheterna i en helhet. *Inclusio* innebär att man låter slutet av en helhet avspegla början. Man gör det genom att i den sista enheten återvända till samma ordval eller tema man använt i den första. Detta är tänkt att uppfattas som en avrundande signal av lyssnarna. Innehållet i *inclusio* anger också huvudtanken eller -temat för textsekvensen den innesluter.

Inclusio skiljer sig från den kiasmiska strukturen såtillvida att enheterna som omsluts av det kan ha en kiasmisk, en parallell eller ingen speciell litterär struktur alls.

Man kan säga att ett *inclusio* ”omsluter” eller ”ramar in” en enhet. Ett *inclusio* kan omsluta en väldigt kort enhet på en enda vers men det kan också omsluta flera kapitler.

Här är ett exempel på ett kort *inclusio* i 1 Mos 22:20–23

Man berättade följande för Abraham: Lyssna! Milka, också hon har fött barn – till Nachor, din bror. Uts, hans förstfödde, och Buz, hans bror, och Kemuel, Arams far och Kesed och Chazo och Jidlaf och Betuel. Och Betuel har blivit far till Rebecka. Dessa åtta har Milka fött åt Nachor, bror till Abraham

Linjär struktur

Den linjära strukturen är den enda som inte utgörs av olika slag av repetition. Då framskrider texten linjärt och kan beskrivas som: a-b-c. Den linjära strukturen kan kombineras med ett *inclusio* eller en kiastisk struktur.

Kombinationer

Författaren använder således även kombinationer av dessa litterära strukturer. Att skriva en berättelse som använder symmetriska mönster på ett effektivt sätt kräver stor skicklighet av författaren och ställer många krav på val av ord och organisering av helheten. Ett sådant exempel finns i 1 Mos 12:2–3:

Jag ska göra dig till ett stort folk och jag skall välsigna dig.

Ja stort skall ditt namn bli, det skall bli en välsignelse.

Jag ska välsigna dem som välsignar dig men den som vanärar dig skall jag förbanna.

Ja, genom dig ska alla släkten på jorden bli välsignade.

1. Verserna omsluts av ett *inclusio*, som utgörs av rad ett och fyra
2. Inuti *inclusiot* finns först, rad 2, som har en parallell konstruktion. Den följs av rad 3 som har en kiastisk konstruktion

Bibelns berättelser är berättade som en film

Berättelserna i Gamla Testamentet är mycket skickligt berättade. Berättelserna berättas som en följd av scener, lite som en teaterföreställning. Men inte bara det, berättelserna kan mer korrekt liknas sättet man berättar med hjälp av film.

Orsaken till det är att berättelserna inte består endast av scener som man kan betrakta från publikens perspektiv. Nej, författaren bjuder också läsaren till att bli en del av berättelsen på så sätt att man kan få se händelser inte bara från publikens perspektiv utan även från huvudpersonens perspektiv. Man får betrakta händelsen med huvudpersonens ögon eller annars uppleva händelsen från huvudpersonens perspektiv, med hans eller hennes sinnen.

Perspektivbytet åstadkoms av *vehinneh* som jag behandlade ovan. Det övriga som gör att de bibliska berättelserna är berättade som en film åstadkoms av användningen av de olika verbformerna i kombination med ett speciellt verb, *vajehi*

Verbformerna och deras användning

Verbformernas betydelse för förståelsen av den hebreiska texten är något som länge negligerats konstaterar bland annat de som skrivit den grammatik som anses vara den mest uppdaterade och är ett standardverk, nämligen grammatiken som Joüon-Muraoka har skrivit.

Det finns en form som används primärt för att föra handlingen kronologiskt framåt. Det är imperfekt konsekutiv, formen namnges även vajjiqtol. Jag kallar den berättarformen.

Alla andra former kan användas för att ge bakgrundsinformation om vad som hänt innan scenen tar vid. Då kan information ges om när och var scenen tar plats, vilka personer som är närvarande och vad som hänt innan scenen tar vid. Alla former förutom berättarformen kan också användas för att informera om vad som sker samtidigt som berättelsens röda tråd eller vad som kommer att ske i en snar eller fjärran framtid.

Handlingen tar således vid när berättarformen dyker upp, det är den som driver handlingen kronologiskt framåt. En grundregel är att en ny mening inleds när berättarformen används. I och med berättarformen inleds ett nytt skede i handlingen. På svenska kan man inte alltid följa den här grundregeln, men det har sitt värde att sträva efter att göra det.

Det finns undantag, till exempel det speciella uttrycket ”Han svarade och sade”. ”Svarade och sade” ska förstås tillsammans, som en hendiadys, och innebär givetvis en och samma händelse.

Men huvudregeln är den att man ska förstå förekomsten av berättarformen som ett nytt skede. Ett exempel är när Abraham kommer fram till Moria berg och ska offra Isak. I hebreiskan är det fem skeden, fem meningar som inleds med berättarformen.

1. De kom fram
2. Abraham bygger altaret
3. Han placerar ut veden
4. Han binder Isak
5. Han lägger honom på altaret

Jag har översatt så att varje skede bildar en egen mening.

Och de kom till platsen som Gud hade talat om för honom. Och Abraham byggde där ett altare. Och han placerade ut veden. Och han band Isak, sin son. Och han lade honom på altaret, ovanpå veden.

Det är ett helt annat tempo om man bibehåller den hebreiska strukturen i stället för att skriva ihop de fem skedena till två meningar som till exempel översättarna av Bibel 2000 gör:

När de kom fram till platsen som Gud hade talat om byggde Abraham ett altare. Han lade upp veden och band sedan sin son Isak och lade honom på altaret, ovanpå veden.

Varje skede är smärtsamt, varje skede tar sin tid, varje skede görs omsorgsfullt. En del av detta går förlorat när man inte följer den hebreiska strukturen även om man i sak berättar samma sak.

Det speciella verbet ”*vajehi*”

Tekniskt sätt är *vajehi* ingenting annat än berättarformen av verbet *haja* vars grundbetydelse är ”bli”, ”hända” eller ”vara”.³

Men *vajehi* används på ett specifikt sätt för att inleda eller avrunda en enhet. I skapelseberättelsen är det *vajehi* som står bakom ”och det blev afton och det blev morgon...”

Ett annat typiskt sätt som *vajehi* används är för att kort ange var eller när något sker. Det föregår då en mening som inleds med berättarformen.

Till exempel i 1 Mos 12:11:

Och det var när han närmade sig Egypten. Då sade han till Sarai, sin hustru: Lyssna nu! Jag vet att du verkligen är en kvinna med ett vackert utseende.

Den första meningen är alltså en *vajehi*-sats. Jag översätter den i regel som ”Och det var” eller ”Och det blev”. *Vajehi*-satsen berättar var det som följer hände. Med berättarformen ”Då sade han...” fortsätter dramat.

Fördelen är att man återspeglar det sceniska som finns i hebreiskan. Man vet var scenen tar plats, och man får följa med i dialogen, som en scen på en teater eller i en film.

Nog meddelar översättningen i Bibel 2000 samma fakta, men läsoplevelsen är nog inte den samma:

När han var nästan framme sade han till sin hustru Saraj: ”Du är ju en vacker kvinna.

Jag tycker skillnaden i läsupplevelse är stor i jämförelse:

Och det var när han närmade sig Egypten. Då sade han till Sarai, sin hustru: Lyssna nu! Jag vet att du verkligen är en kvinna med ett vackert utseende.

Utöver att översättarna av Bibel 2000 inte fångar *vajehi*-satsen struntar de även i *hinneh na* (Lyssna nu!) samt *ki* som ger emfas (verkligen). När man lämnar bort detta berättar man nog i sak vad som händer, men man förlorar en hel del av den dramatik som den hebreiske författaren tillför berättelsen. Jag tycker det är synd om man inte försöker göra hebreiskan rättvisa genom att återspegla det dramatiska i originalberättelsen.

³ Det akademiskt korrekta sättet är att transkribera som *wajehi*.

De olika aktörerna i berättelserna

Berättelserna i Bibeln är uppbyggda av flera aktörer. Det finns i regel en berättare samt en eller flera huvudpersoner. Berättaren vet sådant som huvudpersonerna vet. Till exempel vet berättaren från allra första början att det är HERREN själv som hälsar på Abraham tillsammans med två sändebud (änglar) i Första Mosebok 18:1. Men det vet inte Abraham från början av berättelsen. Likaså vet berättaren att Abraham ska sättas på prov när han ska ta med Isak för att offra honom i Första Mosebok 22:1, det vet inte Abraham. I andra sammanhang kan berättaren användas för att bekräfta att någonting verkligen sker eller för att förklara detaljer i handlingen. Det är också berättaren som ger andra upplysningar innan scenerna inleds, till exempel genom att använda *vajehi*-satser som jag nämner ovan. Utöver berättaren och mänskliga aktörer förekommer även Gud i en del scener.

Berättelserna är komprimerade

De bibliska berättelserna är mycket skickligt berättade, men också komprimerade. Berättelsen nämner bara det som är relevant för vad författaren vill berätta just då. Ett exempel är från Första Mosebok 24 då tjänaren sänds iväg för att hämta en fru åt Isak. När han gör sig redo för resan och far iväg beskrivs, men inte ett ord nämns om själva resan utan i nästa mening är han redan framme vid brunnen där han kommer att träffa Rebecka.

Likaså nämns ingenstans att han inte är ensam utan har andra tjänare med sig. Att det är så kommer fram först i vers 32.

Det första exemplet i Bibeln på den här tekniken är i Edenberättelsen då det inte kommer fram att Adam står bredvid Eva när hon konverserar med ormen innan hon räcker frukten åt honom och han äter.

Olika beteckningar på Gud: *Elohim*, *El* och *JHVH*

Det finns många beteckningar som används om Gud och ibland råder en viss förvirring om dessa.

***Elohim* – Gud**

Elohim är ett så kallat appellativ. Det översätts i regel ”Gud”. Att det är ett appellativ innebär att det kan användas om olika slag av gudar, men även i specifika sammanhang om människor. *Elohim* är i plural vilket innebär att det i vissa sammanhang kan översättas ”gudar”. *Elohim* kan också ibland förstås som ett adjektiv i betydelsen ”stor”, mäktig.

Det är helt och hållet sammanhanget som avgör vad man ska förstå med *Elohim*. Men det är mycket sällan det finns någon som helst tveksamhet vad som avses. I Bibeln är det i regel Bibelns Gud, skaparen av himmel och jord, som avses med *Elohim*.

Som jämförelse är ”stad” ett appellativ och den närmaste staden där jag bor heter specifikt Jakobstad. Om jag säger till min familj att jag far till ”stan” för att handla vet alla exakt vad jag menar även om appellativet stad passar in på ett närmast oändligt antal städer i världen.

El – Gud

Även *El* är ett appellativ som kan användas om olika gudar. När det används om Bibelns Gud är det med en kombination av en beskrivning av Bibelns Gud. Till exempel kallar Abraham Bibelns Gud för ”den Evige Guden”, *El Olam*, i 1 Mos 21:33. Man kan inte kombinera *Elohim* med beskrivande attribut, så vill man göra det är det alltid *El* som används. I andra sammanhang, till exempel inom den kanaanitiska religionen, så kunde man med *El* avse deras högsta gud, precis som man i det bibliska sammanhanget avser Bibelns Gud då man använder *Elohim*. Precis som *Elohim* kan även *El* användas för att uttrycka ”mäktig eller stark”.

Guds personnamn JHVH

Vid den brinnande busken meddelar Gud Mose sitt namn. Det skrivs med de fyra hebreiska bokstäverna JHVH eller med hebreiska bokstäverna יהוה (läses från höger till vänster). Man kan inte med säkerhet säga vad namnet betyder eller exakt hur det ska uttalas. Men de flesta är eniga om att namnet är ett verb som har betydelsen ”Jag Är”. Judarna slutade att uttala det här namnet småningom av rädsla för att uttala det fel och därmed missbruka det. Det började i stället säga ”Herren” eller ”Namnet” eller andra omskrivningar för att inte behöva riskera att uttala det fel.

I svenska Bibelöversättningar har man ibland skrivit ut JHVH som HERREN, med stora bokstäver, för att visa att där bakom finns JHVH.

Skriver man endast Herren kan man inte vara helt säker på om JHVH finns i den hebreiska texten eller inte. Även *Adonai* förekommer nämligen i den hebreiska texten och det ordet betyder just ”herre”. Jag har valt att skriva HERREN varje gång Guds personnamn förekommer. Den lösningen har även sina nackdelar med det gör det möjligt att veta huruvida Guds personnamn används eller om det finns ett annat uttryck i bakgrunden.

Man behöver inse att HERREN inte är en allmän beteckning utan tvärtom ett personnamn. Uttrycket HERREN Gud specificerar således vilken Gud det är, vad han heter. Man kan jämföra med om man bara säger Kung, eller om man vill eller behöver specificera och säga Kung Carl XVI Gustav.

Personnamnet JHVH används även av Abraham. För det mesta är det dock berättaren som använder personnamnet, men även Abraham gör det vid en del tillfällen. Endera kan man förstå det som att namnet nog var känt ännu under Abrahams tid, men det hade fallit i glömska fram till tiden för Mose. Eller så kan man förstå det som att de fall då personnamnet JHVH används av Abraham och andra innan Mose är det ett resultat av att de författare som skrev ner berättelserna om Abraham i den version vi har dem bevarade i Bibeln visste att den Gud Abraham tjänade hade personnamnet JHVH även om Abraham inte var medveten om det

på sin tid utan kallade honom till exempel ”Den evige Guden” (*El Olam*). Bägge förklaringarna är möjliga.

Bilagor

Sammanställning över *inclusio*, kiasmer och parallellismer

Här finns de förekomster som jag har noterat i Terachs fortsatta historia där författaren använder sig av någon av de ovannämnda strukturerna. Jag har noterat 12 *inclusio*, 27 kiasmer och 9 parallellismer. Man kan göra olika tolkning av det egentliga antalet beroende hur detaljerat man gör analysen, men enligt min redovisning nedan är de nästan 50 i Terachs fortsatta historia.

Inclusio

Notera att inom ett *inclusio* kan även finnas kiastiska eller parallella strukturer.

1 Mos 11:27–32

Detta är Terachs fortsatta historia

Terach hade blivit far till Abram, Nachor och Haran och Haran hade blivit far till Lot. Och Haran dog inför sin far Terach i det land där han föddes, i Ur i Kaldéen.

Abram och Nachor tog sig hustrur. Namnet på Abrams hustru var Sarai och namnet på Nachors hustru var Milka, dotter till Haran som var far till Milka och Jiska. Sarai var ofruktsam, hon saknade livsfrukt.

Och Terach tog med sin son Abram, sin sonson Lot – son till Haran, och Sarai, sin svärdotter – hustru till Abram, hans son. Och de drog tillsammans ut från Ur i Kaldéen för att vandra mot Kanaans land. Och de kom till Haran. Och de slog sig ner där.

Och Terachs livstid blev 205 år. Och Terach dog i Haran.

Den här lilla enheten omsluts av ett *inclusio* som är Terach. Inuti *inclusiot* avhandlas vem Terach gett upphov till, vi får lite fakta om dem och deras fruar samt vad Terach gör.

1 Mos 12:2-3

Jag ska göra dig till ett stort folk och jag skall välsigna dig.

Ja stort skall ditt namn bli, det skall bli en välsignelse.

Jag ska välsigna dem som välsignar dig men den som vanärrar dig skall jag förbanna.

Ja, genom dig ska alla släkten [familjer] på jorden bli välsignade.

3. Verserna omsluts av ett *inclusio*, som utgörs av rad ett och fyra
4. Inuti *inclusiot* finns först, rad 2, som har en parallell konstruktion. Den följs av rad 3 som har en kiastisk konstruktion

1 Mos 12:7

Och HERREN uppenbarade sig för Abram. Och han sade: Till din säd ska jag ge detta land. Och han byggde där ett altare till HERREN, som uppenbarat sig för honom.

1 Mos 13:15-17

Ja, hela det land som du ser, åt dig ska jag ge det och åt dina efterkommande, till evig tid.

Jag skall göra dina efterkommande lik stoftet på jorden. Om det finns någon som kan räkna stoftet på jorden ska också dina efterkommande [kunna] räknas

Res dig! Vandra genom landet, i dess längd och dess bredd! Ja till dig ska jag ge det!

Helheten är ett *inclusio*, som utgörs av första och sista raden. De raderna har en parallell konstruktion med många variationer. *Inclusiot* omsluter en kiasm som utgörs av andra och tredje raden.

1 Mos 15:1-4

Efter dessa händelser [dvarim] kom ett budskap [davar] från HERREN till Abram i en syn med orden: Frukta inte Abram, jag är en sköld för dig! Din lön ska bli övermåttan stor!

Men Abram sade: Min herre HERREN (JHVH): Vad kan du ge mig när jag vandrar omkring barnlös och den som ska ärva mitt hus är Eliezer från Damaskus? Och Abram sade: Betänk! Åt mig har du inte gett någon arvinge (säd). Ja, tänk! En medlem av mitt hushåll kommer att ärva mig!

Men lyssna! Ett budskap [davar] från HERREN kom till honom med orden: Inte ska denne ärva dig! Nej, en som ska utgå från din egen kropp, han ska ärva dig.

1 Mos 15:12-17

Och det var när solen höll på att gå ner och en djup sömn hade fallit över Abram. Och se! Skräck och ett stort mörker sänker sig över honom.

Och han sade till Abram: du ska veta att dina efterkommande (din säd) skall bli främlingar i ett land som inte är deras och de skall tjäna dem och vara underkuvade i fyrahundra år. Men också det folk som de tjänar skall jag döma. Därefter skall de dra ut med väldiga egendomar. Men du ska gå till dina fäder i frid. Du ska bli begravd vid en god hög ålder. Efter fyrahundra år skall de återvända till denna plats, för amoriternas missgärning är ännu inte fylld. [Ordagrant: ”den fjärde livscykeln” som är ett äldre sätt att uttrycka en period på ca 400 år]

Och det var när solen hade gått ner och det hade blivit alldeles mörkt. Och se! En rykande ugn och en flammande fackla rörde sig mellan köttstyckena.

1 Mos 16:1-3a

Sarai, hustru till Abram, hade inte fött barn åt honom, men hon hade en tjänarinna från Egypten, hennes namn var Hagar.

Och Sarai sade till Abram: Lyssna! HERREN har gjort mig ofruktsam. Så gå nu in till min tjänarinna. Måhända jag ska byggas upp genom henne [få barn]. Och Abram lyssnade till Sarais röst.

Och *Sarai, hustru till Abram*, hämtade *Hagar, sin egyptiska tjänarinna*, efter att Abram bott tio år i Kanaans land.

- Enheten omsluts av ett *inclusio*
- *Inclusiot* omsluter en central del som omsluts av: Sarai sade... och Abram lyssnade till Sarais röst.
Men man kan gå ett steg vidare i den centrala delen:

Och Sarai sade till Abram: *Lyssna! HERREN har gjort mig ofruktsam. Så gå nu in till min tjänarinna. Måhända jag ska byggas upp genom henne [få barn].* Och Abram lyssnade till Sarais röst.

Det går alltså att tolka detta som en kiasm: a-b-c-b'-a'

Och Sarai sade till Abram:

Lyssna! HERREN har gjort mig ofruktsam.

Så gå nu in till min tjänarinna.

Måhända jag ska byggas upp genom henne [få barn].

Och Abram lyssnade till Sarais röst.

Början och slutet är också en kiastiskt utformat: Sarai-Abram-Abram-Sarai.

1 Mos 17:9–14

Och Gud sade till Abraham: Och du: Mitt förbund ska du hålla [leva i enlighet med], du och din säd efter dig i sina släktled. Detta är mitt förbund som ni ska hålla, mellan mig och er och din säd efter dig: omskär var man som finns hos er.

Ni ska omskära [köttet på] förhuden och det ska vara som ett tecken på förbundet mellan mig och er. En son som är åtta dagar gammal ska omskäras: varje son som är hos er, under alla era släktled, född i huset eller köpt för silver från någon främling som inte är din avkomling [säd]. Omskäras måste de, såväl den som är född i ditt hus liksom den som är köpt med ditt silver. Mitt förbund på ert kött ska vara ett evigt förbund.

Men vad gäller den oomskurne mannen som inte tänker omskära [köttet på] sin förhud. Han ska bli avskuren (utesluten] från sitt folk, mitt förbund har han brutit.

- Början och slutet hör ihop och utgör ett *inclusio*
 - a. Du ska hålla mitt förbund/ mitt förbund har han brutit
 - b. Början: Omskär (skär av köttet på förhuden). Slutet: Den som inte gör så ska själv skäras av

1 Mos 17:11–13

Det röda utgör ett *inclusio* som omsluter det centrala som utgör två parallella uttryck med variation

Ni ska omskära [köttet på] förhuden och det ska vara som ett tecken på förbundet mellan mig och er. En son som är åtta dagar gammal ska omskäras: varje son som är hos er, under alla era släktled, född i huset eller köpt för silver från någon främling som inte är din avkomling [säd]. Omskäras måste de, såväl den som är född i ditt hus liksom den som är köpt med ditt silver. Mitt förbund på ert kött ska vara ett evigt förbund.

1 Mos 22:20–23

Man berättade följande för Abraham: Lyssna! Milka, också hon har fött barn – till Nachor, din bror. Uts, hans förstfödde, och Buz, hans bror, och Kemuel, Arams far och Kesed och Chazo och Jidlaf och Betuel. Och Betuel har blivit far till Rebecka. Dessa åtta har Milka fött åt Nachor, bror till Abraham

1 Mos 24:2-9

Den här helheten ramar in av ett inclusio: **Du ska svära en ed – Och han svor en ed**

*Och Abraham sade till sin tjänare, den äldste i hans hus, den som råder över allt som tillhör honom: Lägg nu din hand under min höft. Ja **du ska svära en ed vid HERREN**, himmelens Gud och jordens Gud, att du inte tar en hustru åt min son från kanaaniternas döttrar, som jag bor mitt ibland. Nej, till mitt land och till min släkt ska du gå och du ska hämta en hustru till min son, till Isak.*

Och tjänaren sade till honom: Kanske kvinnan inte vill följa med tillbaka till det här landet? Ska jag då bli tvungen att föra din son tillbaka till det land som du har lämnat?

Abraham sade till honom: Ta dig i akt så att du inte för tillbaka min son dit. HERREN, himmelens Gud som har hämtat mig från min faders hus och från mitt fädernesland, som har talat till mig och som har svurit mig en ed med orden ”till din säd ska jag ge detta land”. Han ska sända sin ängel framför dig och du kommer att kunna hämta en hustru till min son därifrån. Men om kvinnan inte är villig att följa med dig, ska du vara fri från denna ed till mig, så länge du inte för min son tillbaka dit.

*Då lade tjänaren sin hand under Abrahams, sin herres, höft. **Och han svor honom en ed gällande denna sak.***

1 Mos 24:12-14

Bönen som tjänaren ber omsluts av ett inclusio

*Och han sade: HERRE, min herre Abrahams Gud, låt det nu ske inför mina ögon idag, ja att **du visar godhet (nåd) mot min herre** Abraham. Här står jag, vid vattenkällan, och stadens döttrar är på väg ut för att dra upp vatten. Låt det bli så att när jag säger till den unga kvinnan: Vänligen luta din kruka så att jag kan dricka, och hon då svarar: Drick, ja också dina kameler ska jag ge att dricka. Henne har du utvalt till din tjänare, till Isak, ja genom henne [genom att detta sker] kommer jag att veta att **du har visat godhet (nåd) mot min herre.***

Kiasmer

1 Mos 12:10

Det blev hungersnöd i landet. Och Abram for ner till Egypten för att vistas där, synnerligen svår var hungersnöden i landet.

1 Mos 12:16-17

För Abram gick det väl för hennes skull. Han fick får, boskap och åsnor, tjänare och tjänarinnor, åsneston och kameler. Men HERREN plågade Farao med svåra plågor, liksom hans hus, på grund av Sarai – hustru till Abram.

A – Det gick väl för Abram tack vare Sarai

B – Följderna för Abram

b – Följderna för Farao

a – Det gick väl för Abram tack vare Sarai

Även ”det gröna” följer ett kiasiskt mönster:

För Abram gick det väl för hennes skull.

på grund av Sarai – hustru till Abram.

Man kan alltså tillföra ett element till. Då blir det a-b-c-c-b-a

För Abram gick det väl

för hennes skull.

*Han fick får, boskap och åsnor, tjänare och tjänarinnor, åsneston och kameler.
Men HERREN plågade Farao med svåra plågor, liksom hans hus,*

på grund av Sarai –

hustru till Abram.

1 Mos 13:16

Jag skall göra dina efterkommande lik stoftet på jorden. Om det finns någon som kan räkna stoftet på jorden ska också dina efterkommande [kunna] räknas

a-b-b-a

1 Mos 14:16

Notera att det finns en kiasm i den första delen:

a-b-c-c-b-a

Och han förde tillbaka all egendom, även sin bror Lot och hans egendom förde han tillbaka,

וַיָּשֶׁב אֶת כָּל-הָרֶכֶשׁ וְגַם אֶת-לוֹט אָחִיו וְרֶכֶשׁוֹ הַשִּׁיב

1 Mos 14:21

Ge mig mänskorna, men egendomen – ta den åt dig

תְּנֵנִי הַנָּפֶשׁ וְהָרֶכֶשׁ קַח-לָךְ

1 Mos 14:22-23

Notera att även detta är en kiasm: Den inleds med fokus på Gud, skaparen och *the provider*. Centralt är fokus på om Abram skulle ta ens det minsta av Sodoms kung – så skulle Sodoms kung utropa sig till den som bara HERREN ska vara: den som gör Abram rik: A–B–b–a

Jag har lyft upp min hand till HERREN, Gud den högste – skapare av himmel och jord. Om ens en tråd eller en rem till en sandal? Ja om jag skulle ta av något som tillhör dig? Skulle du då inte säga: Jag har gjort Abram rik?

1 Mos 16:5

Och Sarai sade till Abram:

Min orätt beror av dig. Jag gav min tjänarinna i din famn. Och hon såg att hon hade blivit havande. Och jag blev liten i hennes ögon. Må HERREN skipa rättvisa mellan mig och dig.

Den orätt som drabbat mig beror av dig. Jag gav min tjänarinna i din famn. Och hon såg att hon hade blivit havande. Och jag blev liten i hennes ögon. Må HERREN skipa rättvisa mellan mig och dig.

Slutet av vad Sarai säger hör uppenbart ihop med början, men finns det mer?

Min orätt beror av dig. Jag gav min tjänarinna i din famn. Och hon såg att hon hade blivit havande. Och jag blev liten i hennes ögon. Må HERREN skipa rättvisa mellan mig och dig.

- Början och slutet fokuserar på rättvisan mellan Abram och Sarai
- I del två ger Sarai tjänarinnan i Abrams famn (en välvillig, god handling), i del fyra blev resultatet att Sarai drabbades av förakt (något ont)
- Vändpunkten är när tjänarinnan inser att hon verkligen är med barn (som ju är Abrams "fel")
 - I början och slutet är det Abram och Sarai som är i fokus
 - I andra och fjärde delen är det tjänarinnan och Sarai som är i fokus
 - I den centrala delen är det tjänarinnan ensam som är i fokus

På basis av detta kan man alltså tolka detta som en kiasm a-b-c-b-a

Min orätt beror av dig.

Jag gav min tjänarinna i din famn.

Och hon såg att hon hade blivit havande.

Och jag blev liten i hennes ögon.

Må HERREN skipa rättvisa mellan mig och dig.

Detta drag blir mindre tydligt om man skriver om meningsstrukturen: (men nog går det att se den om man vet att den finns där)

Och Sarai sade till Abram:

Den orätt jag drabbas av är ditt fel.

Det var jag som gav min tjänarinna i din famn.

Men när hon insåg att hon hade blivit havande

blev jag liten i hennes ögon.

Må HERREN döma mellan mig och dig (skipa rättvisa)!

1 Mos 17:4b-5

Du ska bli far till ett myller av folk. Och man ska inte längre kalla dig Abram utan ditt namn ska vara Abraham, ja som far till ett myller [hebr. hamon] av folk ska jag göra dig.

a-b-b'-a'

Man kan även tillföra en detalj: Då blir strukturen a-b-c-c'-b'-a'

Du ska bli far till ett myller av folk. Och man ska inte längre kalla dig Abram utan ditt namn ska vara Abraham, ja som far till ett myller [hebr. hamon] av folk ska jag göra dig.

1 Mos 17:7

Jag ska befästa mitt förbund, mellan mig och dig och din säd efter dig i sina släktled, som ett evigt förbund –

för att [jag] för dig ska vara Gud liksom för din säd efter dig.

Den första delen är en kiasm a-b-b-a. Den andra delen är i sig själv även den en kiasm a-b-a.

1 Mos 17:2-8 som en helhet

I vers 2–8 används flera olika litterära strukturer. Den första delen, vers 2–6, fokuserar på att Gud instiftar förbundet och att Abraham ska bli övermåttan stor. Som helhet är verserna en kiasm, a-b-a, där den centrala delen utgörs av att Abram ska bli ett myller av folk och hans namn ändras till Abraham. Den centrala delen är även den i sig själv en kiasm: a-b-c-c-b-a. De sista två verserna är ett parallellt uttryck, a-b-c-a-b-c, som fokuserar på att det är ett evigt förbund.

Jag ska instifta (natan) mitt förbund mellan mig och dig. Jag ska göra dig övermåttan stor. Då föll Abram ner på sitt ansikte. Och Gud talade med honom och sade: Lyssna: Detta är mitt förbund med dig:

Du ska bli far till ett myller av folk. Och man ska inte längre kalla dig Abram utan ditt namn ska vara Abraham, ja som far till ett myller [hebr. hamon] av folk ska jag göra (natan) dig.

Jag ska göra dig övermåttan fruktsam och jag ska resa upp (natan) nationer [folk] från dig, ja kungar ska utgå från dig!

Jag ska befästa mitt förbund, mellan mig och dig och din säd efter dig i sina släktled, som ett evigt förbund – för att jag för dig ska vara Gud liksom för din säd efter dig.

Och jag ska ge (natan) åt dig och åt din säd efter dig landet som du bor i, hela Kanaans land, till en evig besittning. Och jag ska vara Gud för dem.

1 Mos 17:9–10

Centralt finns ett parallellt uttryck med variation som uttrycker att det för alltid ska hålla förbundet. Det omsluts av vad förbundet innebär: omskär var man. Som helhet kan man betrakta detta som en kiasm a-b-b-a.

Och Gud sade till Abraham: Och du:

Mitt förbund ska du hålla, du och din säd efter dig i sina släktled.

Detta är mitt förbund som ni ska hålla, mellan mig och er och din säd efter dig:

omskär var man som finns hos er.

1 Mos 17:16

Två satser som följer varandra har en kiastisk struktur.

Och jag ska välsigna henne, och än mer – jag ska genom henne ge dig en son. Ja, jag ska välsigna henne!

Av henne ska bli folkslag, kungar över folken ska utgå från henne

- Bägge meningar omsluts av ”henne”!
- Men en översättning som följer hebreiskans ordföljd ger:

וְהָיְתָה לְגוֹיִם מְלִכִּי עַמִּים מִמֶּנָּה יְהִי:

Och ska bli hon till folkslag, kungar över folken av henne ska de bli

- Slutsats kommentar gällande det sista
 - *av henne ska bli folkslag, kungar över folken ska utgå från henne.*
 - Det kan anses vara välmotiverat (det är ju samma struktur som i hebreiskan även om orden har bytt ordning)

1 Mos 17:19–21

Verserna har en kiastisk struktur a-b-c-c-b-a

Men Gud sade: Sara, din hustru, kommer verkligen att föda dig en son och du ska ge honom namnet Isak. Och jag ska upprätta mitt förbund med honom, som ett evigt förbund med hans säd efter honom.

Vad Ishmael angår har jag hört dig! Lyssna! Jag ska välsigna honom och göra honom fruktsam och jag skall föröka honom övermåttan rikligt. Tolv furstar ska han bli far till och jag ska göra [natan] honom till ett stort folk.

Men mitt förbund ska jag upprätta med Isak, som Sara ska föda åt dig vid denna tid nästa år.

1 Mos 17:23-27

Man kan se helheten som en enda kiasm: a-b-c-d-e-f-f-e-d-c-b-a

Och Abraham tog Ishmael, sin son, liksom alla som var födda i hans hus och alla som var köpta med hans silver, varje man i Abrahams hus.

Och man omskar köttet, deras förhud, just denna samma dag som Gud hade talat med honom. Abraham var 99 år när han blev omskuren och Ishmael, hans son, var 13 år gammal då han blev omskuren. Just denna samma dag omskars Abraham och Ishmael, hans son.

Ja varje man i hans hus, född i huset eller köpt med silver från en främling, blev omskurna med honom.

Samma analys mer tydliggjort:

Och Abraham tog Ishmael, sin son,

liksom alla som var födda i hans hus och alla som var köpta med hans silver,

varje man i Abrahams hus.

Och man omskar köttet, deras förhud,

just denna samma dag som Gud hade talat med honom.

*Abraham var 99 år när han blev omskuren
och Ishmael, hans son, var 13 år gammal
då han blev omskuren.*

Just denna samma dag

omskars Abraham och Ishmael, hans son.

Ja varje man i hans hus,

född i huset eller köpt med silver från en främling,

blev omskurna med honom.

1 Mos 18:19

Enheten är kiastiskt utformad. Den första och sista enheten är vad Gud har gjort: utvalt honom och talat angående honom (till honom). Också Abraham och Gud förekommer i det gröna avsnittet så att det är 1: Abraham (han) 2 : HERREN(s väg) 3: HERREN 4 Abraham

Ja, jag har utvalt honom för att han ska befalla sina efterkommande barn tillsammans med [hela] sitt hus så att de håller sig till HERRENS väg och gör det som är rättfärdigt och rätt för att HERREN ska låta komma över Abraham det som han har talat angående honom.

1 Mos 19:13

för vi är på väg att fördärva denna plats. Sannerligen, starkt hade deras rop vuxit inför HERRENS ansikte. Så HERREN sände oss för att fördärva henne (staden).

a-b-a

1 Mos 19:29

וַיִּשְׁלַח אֶת-לוֹט מִתּוֹךְ הַהִפּוֹךְ בְּהִפֹּךְ אֶת-הָעָרִים אֲשֶׁר-יָשָׁב בֵּינָן לֹט:

Och han sände ut Lot mitt från omstörtningen när omstörtas skulle städerna som [han] hade slagit sig ner i Lot

Man kan även tolka hela versen som en kiasm (se nedan)

Början och slutat handlar om samma sak. Där används inte heller berättarformen utan infinitiv constructus och perfekt (tekniskt är vajehi i berättarformen, men vajehi är ett specifikt verb som används på ett specifikt sätt – den anger inledning eller avslutning).

Den centrala delen består av två satser som inleds med berättarformen. Först med fokus på Abraham och sedan på Lot. Det är vad Gud gör: tänker på Abraham och driver ut Lot

Ja det var när Gud skulle fördärva städerna på slätten. Då tänkte Gud på Abraham. Och han drev ut Lot mitt från omstörtningen när omstörtas skulle städerna där Lot hade slagit sig ner.

1 Mos 20:17-18

Och Abraham bad till Gud. Och Gud helade Avimelech och hans hustru liksom hans tjänarinnor så att de kunde föda barn igen, för HERREN hade gjort alla ofruktsamma i Avimelechs hus på grund av Sara, hustru till Abraham. a-b-b-a

1 Mos 21:1-2

a-b-a. Notera att vers 1 samtidigt är ett parallellt uttryck. Se analys under parallella konstruktioner.

Och HERREN tog hand om Sara som han hade sagt, ja HERREN gjorde med Sara som han hade talat. Så Sara blev havande och födde åt Abraham en son på hans ålderdom, vid den bestämda tiden som Gud hade talat om för honom.

Tre gånger nämns det också att det blev ”som Gud hade sagt” (med variation)

1. som han hade sagt
2. som han hade talat
3. som Gud hade talat om för honom

1 Mos 21:7

Vem hade kunnat säga åt Abraham att Sara ska amma barn,
ja att jag skulle föda en son på hans ålderdom.

Början och slutet fokuserar på Abraham och de centrala delarna fokuserar på Sara

Notera att de två raderna samtidigt är två parallella uttryck

1 Mos 23:1

Och Saras liv blev 127 år, så blev åren för Saras liv

a-b-b-a

1 Mos 24:6-8

Man kan se verserna som en kiasm: a-b-c-c-b-a:

Abraham sade till honom:

Ta dig i akt så att du inte för tillbaka min son dit.

HERREN, himmelens Gud som har hämtat mig från min faders hus och från mitt
fädernesland,

som har talat till mig och som har svurit mig en ed
med orden "till din säd ska jag ge detta land".

Han ska sända sin ängel framför dig och du kommer att kunna hämta en hustru
till min son därifrån.

Men om kvinnan inte är villig att följa med dig, ska du vara fri från denna ed till mig, så
länge du inte för min son tillbaka dit.

1 Mos 24:37-38

Du ska inte ta en hustru till min son från kanaaniternas döttrar, i vars land jag bor. Nej, till
min faders hus ska du gå, ja till min familj för att hämta en hustru till min son.

a-b-c-c-b-a

1 Mos 24:41

En kiasm, a-b-a, eller möjligtvis a-b-b-a

Då ska du vara fri från min ed – Ja, om du kommer till min familj och de inte går med på det
– då ska du vara fri från min ed.

1 Mos 24:67

Man kan göra den här tolkningen: a-b-b-a

*Och Isak förde in henne i sin mor Saras tält. Ja han tog Rebecka och hon blev hans hustru.
Och han älskade henne! Ja Isak fann tröst i saknaden efter sin mor.*

Det som knyter ihop är alltså detta: a: fokus på Sara; b: fokus på Rebecka

Det är också möjligt att göra den här analysen: a-b-c-b-a

Och Isak förde in henne i sin mor Saras tält.

Ja han tog Rebecka

och hon blev hans hustru.

Och han älskade henne!

Ja Isak fann tröst i saknaden efter sin mor.

1 Mos 25:7

På svenska blir det ju egentligen ”antalet år av Abrahams liv som han levde” men i hebreiskan är ordningen annorlunda. På hebreiska bildas en kiasm:

יָמֵי שְׁנֵי־חַיֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר־חָיָה

dagarna och åren av liv för Abraham, det som han levde

Det finns ju inget ”för” i hebreiskan, men på svenska är man tvungen att sätta dit det om man vill behålla strukturen som kan fånga att det är en kiasm.

”Liv” och ”levde” är samma rot i hebreiskan: יָמֵי שְׁנֵי־חַיֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר־חָיָה

1 Mos 25:8

Man kan tolka kiasmen endera som a-b-a eller så a-b-b-a

Och Abraham gav upp andan. Han dog i en god, hög ålder, gammal och mätt. Ja han samlades till sitt folk.

Och Abraham gav upp andan. Han dog i en god, hög ålder, gammal och mätt. Ja han samlades till sitt folk.

1 Mos 25:9–10

Man kan se helheten som en kiasm. a-b-b-a. Det inledande gröna som handlar om att Abraham blev begravd kombineras först med vem som begravde honom och sist vem han blev begravd tillsammans med.

Och de begravde honom, Isak och Ishmael – hans söner, i grottan i Machpela som finns på fältet som tillhört Efron, Tsochars son – chetiten, den som ligger invid Mamre, fältet som Abraham hade köpt från Chets barn, där blev Abraham begravd, liksom Sara – hans hustru.

Parallellismer

1 Mos 13:6

Men landet kunde inte uppehålla dem så att de kunde bo tillsammans.

Ja, det var så att deras egendomar var så väldiga att de inte kunde bo tillsammans.

De parallella uttrycken förstärker varandra. Notera att det negativa ”vad som inte var möjligt” även förekommer kiasiskt.

1 Mos 17:7–8

I det här specifika sammanhanget, 1 Mos 17:2–8, koppas *natan* till givandet av förbudet.

Jag ska befästa mitt förbund, mellan mig och dig och din säd efter dig i sina släktled, som ett evigt förbund – för att [jag] för dig ska vara Gud liksom för din säd efter dig.

Och jag ska ge (natan) åt dig och åt din säd efter dig landet som du bor i, hela Kanaans land, till en evig besittning. Och jag ska vara Gud för dem.

Det är alltså a-b-c-a-b-c.

1 Mos 17:9–10

Mitt förbund ska du hålla, du och din säd efter dig i sina släktled.

Detta är mitt förbund som ni ska hålla, mellan mig och er och din säd efter dig:

a-b-a-b

1 Mos 17:12b-13a

En son som är åtta dagar gammal ska omskäras: varje son som är hos er, under alla era släktled, född i huset eller köpt för silver från någon främling som inte är din avkomling [säd].

Omskäras måste de, såväl den som är född i ditt hus liksom den som är köpt med ditt silver.

a-b

a-b

1 Mos 17:16

Och jag ska välsigna henne, och än mer – jag ska genom henne ge dig en son. Ja, jag ska välsigna henne och av henne ska bli folkslag, kungar över folken ska utgå från henne.

1. Versen som helhet är en parallellism

Och jag ska välsigna henne, och än mer – jag ska genom henne ge dig en son.

Ja, jag ska välsigna henne och av henne ska bli folkslag, kungar över folken ska utgå från henne.

1 Mos 21:1

Och HERREN tog hand om Sara som han hade sagt,

ja HERREN gjorde med Sara som han hade talat.

Versen består av två parallella satser där författaren varierar orden, grammatiken och ordföljden. Det är endast כָּאֲשֶׁר som inte varierar på något sätt. På svenska går det inte att återge alla variationer i hebreiskan.

וַיְהִי הָאֵלֹהִים פָּקַד אֶת-שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר

וַיַּעַשׂ יְהוָה לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר

Och HERREN tog hand om Sara som han hade sagt,

ja HERREN gjorde med Sara som han hade talat

1 Mos 21:7

Vem hade kunnat säga åt Abraham att Sara ska amma barn,

ja att jag skulle föda en son på hans ålderdom.

Samtidigt som det är ett parallellt uttryck utgör de två raderna samtidigt en kiasm: a-b-b-a.

1 Mos 24:61

Det är ju två parallella uttryck som berättar samma sak med olika ord. Den här gången även från två olika perspektiv. Det första från Rebeckas perspektiv och det andra från tjänarens perspektiv

Sedan reste sig Rebecka och hennes tjänarinnor och de satte sig på kamelerna. Och de vandrade iväg efter mannen.

Ja, tjänaren tog med Rebecka. Och de vandrade iväg.

1 Mos 24:67a

De här meningarna säger i praktiken samma sak:

Och Isak förde in henne i sin mor Saras tält.

Ja han tog Rebecka och hon blev hans hustru.

1 Mos 24. Hur berättaren beskriver händelser och tjänaren återger dem

Eden

Berättarens version

Ja du ska svära en ed vid HERREN, himmelens Gud och jordens Gud, att du inte tar en hustru åt min son från kanaaniternas döttrar, som jag bor mitt ibland. Nej, till mitt land och till min släkt ska du gå och du ska hämta en hustru till min son, till Isak.

Och tjänaren sade till honom: Kanske kvinnan inte vill följa med tillbaka till det här landet? Ska jag då bli tvungen att föra din son tillbaka till det land som du har lämnat?

Abraham sade till honom: Ta dig i akt så att du inte för tillbaka min son dit. HERREN, himmelens Gud som har hämtat mig från min faders hus och från mitt fädernesland, som har talat till mig och som har svurit mig en ed med orden ”till din säd ska jag ge detta land”. Han ska sända sin ängel framför dig och du kommer att kunna hämta en hustru till min son därifrån. Men om kvinnan inte är villig att följa med dig, ska du vara fri från denna ed till mig, så länge du inte för min son tillbaka dit.

Tjänarens version

Och min herre fick mig att svära en ed med orden:

Du ska inte ta en hustru till min son från kanaaniternas döttrar, i vars land jag bor. Nej, till min faders hus ska du gå, ja till min familj för att hämta en hustru till min son.

Och jag sade till min herre: Kanske inte kvinnan följer med mig?

Och han sade till mig: HERREN, som jag vandrar inför, ska sända sin ängel med dig och han ska göra din väg lyckosam och du kommer att hämta en hustru till min son från min familj, ja från min faders hus.

Då ska du vara fri från min ed – Ja, om du kommer till min familj och de inte ger henne till dig – då ska du vara fri från min ed.

Kommentar

När tjänaren återger vad Abraham sa är han mycket mer specifik. Han talar om ”min familj och min faders hus istället för allmänt om landet.

Bönen

Berättarens version

Och han sade: HERRE, min herre Abrahams Gud, *låt det nu ske inför mina ögon idag, ja att du visar godhet (nåd) mot min herre Abraham. Här står jag nu, vid vattenkällan, och stadens döttrar kommer snart hit för att dra upp vatten. Låt det bli så att när jag säger till den unga kvinnan: Jag ber dig, luta din kruka så att jag kan dricka, och hon då svarar: Drick, ja också dina kameler ska jag ge att dricka. Henne har du utvalt till din tjänare, till Isak, ja genom henne [genom att detta sker] kommer jag att veta att du har visat godhet (nåd) mot min herre.*

Tjänarens version

Och jag sade: HERRE, min herre Abrahams Gud, *om det nu är så att du vill göra min väg lyckosam som jag vandrar på: Här står jag nu, vid vattenkällan. Och när det blir så att den unga kvinnan kommer ut för att dra upp vatten, då ska jag säga till henne: Jag ber dig, ge mig lite vatten att dricka från din kruka. Om hon då svarar mig: Ja, drick du och även till dina kameler ska jag dra upp vatten! Då är hon den kvinna som HERREN har utvalt till min herres son.*

Kommentar

Det finns en hel del variationer i detaljerna, i ordval osv.

Man kan notera att det allmänna ”stadens döttrar” byts ut till ”den unga kvinnan” när tjänaren berättar ”med facit på hand”.

Hur Rebecka agerar

Berättarens version

Och detta hände redan innan han hade slutat tala: Och se! Rebecka är på väg ut med sin kruka på axeln. *Hon var född till Betuel – son till Milka som var hustru till Nachor, Abrahams bror. Och den unga kvinnan var mycket vacker att se på, en jungfru som ingen man hade rört. Och hon steg ner till källan. Och hon fyllde sin kruka. Och hon steg upp igen.*

Då sprang tjänaren fram till henne. Och han sade: Jag ber dig, låt mig smutta en gnutta vatten från din kruka.

Och hon sa: Drick, min herre! Och hon skyndade sig! Och hon tog ner sin kruka och höll den i sin hand. Och hon gav honom att dricka.

När hon var klar med att ge honom att dricka sa hon: Även åt kamelerna ska jag dra upp vatten ända tills de har slutat att dricka.

Och hon skyndade sig. Och hon tömde sin kruka i vattenhon. Och hon sprang än en gång till brunnen för att dra upp vatten. Ja, hon drog upp vatten till alla hans kameler.

Tjänarens version

Och innan jag hann sluta att tala till mitt hjärta: Och se! Rebecka är på väg ut med sin kruka på axeln. Och hon steg ner till källan. *Och hon drog upp vatten.* Och jag sade till henne: Jag ber dig, *ge mig att dricka.*

Och hon skyndade sig och hon tog ner sin kruka däruppifrån [från axeln]. Och hon sade: Drick! Ja även dina kameler ska jag ge att dricka! Och jag drack, även kamelerna gav hon att dricka.

Kommentar

Det är en förkortad form som tjänaren återger vad som hände, med variation.

Tjänaren ger gåvor

Berättarens version

Mannen stod tyst och iakttog henne för att få veta om HERREN hade gjort hans resa lyckosam eller inte.

Och det var när kamelerna hade druckit klart. Då tog mannen fram en ring av guld, en beka var dess vikt, och två smycken för hennes armar, tio shekel guld var deras vikt.

Och han sade: Vems dotter är du? Jag ber dig: Berätta åt mig om det finns plats i din faders hus för oss att övernatta?

Och hon sade till honom: Jag är dotter till Betuel, son till Milka, han som hon födde åt Nachor.

Och hon sade åt honom: Både halm och foder har vi gott om hos oss, liksom plats att övernatta.

Då föll mannen ner [på sina knän] och prisade HERREN. Och han sade: Välsignad vare HERREN, min herre Abrahams Gud, som inte har undanhållit sin godhet (nåd) och sin trofasthet från min herre. HERREN har lett mig fram på vägen till min herres bröders hus [hans släkt].

Tjänarens version

Och jag frågade henne och sade: Vems dotter är du? Och hon sade: Dotter till Betuel, son till Nachor, som Milka födde åt honom. Då satte jag ringen i hennes näsa och smyckena på hennes armar.

Och jag föll ner på knä och prisade HERREN, ja jag välsignade HERREN, min herre Abrahams Gud, som hade lett mig på den rätta vägen för att kunna hämta en dotter till min herres bror, för hans son.

Kommentar

När tjänaren återger händelsen ändrar han på ordningen när han frågar vems dotter och när han ger gåvorna. Berättarens återgivning är mer detaljerad. Variationer i hur det beskrivs, bägge berättar samma sak, men med olika ord.

Det som är med denna färg finns inte i återgivningen

[[Till 1 Mos 24](#)]

Litteraturlista

Här listar jag en del av den forskning som belyser de litterära aspekterna av den bibliska texten.

Alter, R.

1981 *The Art of Biblical Narrative*. Basic Books. USA.

1996 *Genesis*. W. W. Norton & Company. London.

2004 *The Five Books of Moses. A Translation with Commentary*. W. W. Norton & Company. New York/London.

Alter, R. & Kermode, F. (eds.)

1990 *The Literary Guide to the Bible*. The Belknap Press of Harvard University Press. Cambridge.

Amit, Y.

2001 *Reading Biblical Narratives. Literary Criticism and the Hebrew Bible*. Fortress Press. Minneapolis.

Bar-Efrat, S.

2008 *Narrative Art in the Bible*. T & T Clark International. London/New York.

Bauer, D. R. & Traina, R. A.

2011 *Inductive Bible Study: A Comprehensive Guide to the Practice of Hermeneutics*. Baker Academic. Grand Rapids.

Berlin, A.

1985 *The Dynamics of Biblical Parallelism*. William B. Eerdmans Publishing Company. Grand Rapids/Cambridge.

1994 *Poetics and Interpretation of Biblical Narrative*. Eisenbrauns. Winona Lake.

Cassuto, U.

1992 *A Commentary on the Book of Genesis. Part two. From Noah to Abraham*. The Magnes Press. Jerusalem.

1998 *A Commentary on the Book of Genesis. Part One. From Adam to Noah*. The Magnes Press. Jerusalem.

2008 *The Documentary Hypothesis and the Composition of the Pentateuch*. Shalem Press. Jerusalem/New York.

Dorsey, D. A.

1999 *The Literary Structure of the Old Testament. A Commentary on Genesis-Malachi*. Baker Academic. Grand Rapids.

Fokkelman, J. P.

- 1990 “Genesis”. *The Literary Guide to the Bible*. R. Alter & F. Kermode (eds.). The Belknap Press of Harvard University Press. Cambridge, 36–55.
- 1991 *Narrative Art in Genesis. Specimens of Stylistic and Structural Analysis*. The Biblical Seminar 12. Wipf & Stock Publishers. Eugene.

Heller, R. L.

- 2004 *Narrative Structure and Discourse Constellations. An Analysis of Clause Function in Biblical Hebrew Prose*. *Harvard Semitic Studies* 55. Eisenbrauns. Winona Lake.

Holladay, W. L.

- 2000 *A concise Hebrew and Aramaic Lexicon*. (12th corrected impression published 1991, reprinted 2000). Köln.

Jungerstam, T.

- 2013 *1 Mosebok 1:1–2:3 och det babyloniska eposet Enuma Elish. En analys av det gemensamma i kosmogonin och av texternas syfte*. Pro gradu avhandling. Teologiska Fakulteten, Åbo Akademi. Kan läsas via www.urhistorien.com eller köpas via SLEF:s förlag eller direkt via tore.jungerstam@gmail.com.
- 2015 *Hur förhåller sig Edenberättelsen till skapelseberättelsen. En analys av struktur och innehåll*. Kan läsas via www.urhistorien.com eller köpas via SLEF:s förlag eller direkt via tore.jungerstam@gmail.com.
- 2016 *Historien om Kain och Abel. En analys och kommentar av 1 Mos 4*. Kan läsas via www.urhistorien.com eller köpas via SLEF:s förlag eller direkt via tore.jungerstam@gmail.com.
- 2017 *En analys och kommentar av 1 Mos 5:1–6:8: Adams och människans fortsatta historia*. Kan läsas via www.urhistorien.com eller köpas via SLEF:s förlag eller direkt via tore.jungerstam@gmail.com.
- 2018 *Flodberättelsen i GT och Gilgamesheposet. En komparativ analys*. Kan läsas via www.urhistorien.com eller köpas via SLEF:s förlag eller direkt via tore.jungerstam@gmail.com.
- 2021 *Översikten av nationerna. En analys och kommentar över 1 Mos 10*. Kan läsas via www.urhistorien.com eller köpas via SLEF-Media eller direkt via tore.jungerstam@gmail.com.
- 2021¹ *Babels torn samt Shems fortsatta historia. En analys och kommentar av 1 Mos 11:1–26*. Kan läsas via www.urhistorien.com eller köpas via SLEF-Media eller direkt via tore.jungerstam@gmail.com.

Kikawada, I. M. & Quinn, A.

- 1985 *Before Abraham was*. Abingdon Press. Nashville.

Kitchen, K. A.

- 1966 *Ancient Orient and Old Testament*. InterVarsity Press. Illinois.

- Kugel, J. L.
- 1981 *The Idea of Biblical Poetry. Parallelism and its History.* The John Hopkins University Press. Baltimore and London.
- Licht, J.
- 1986 *Storytelling in the Bible.* The Magnes Press. The Hebrew University. Jerusalem.
- Mettinger, T. N. D.
- 2007 *The Eden Narrative. A Literary and Religio-historical Study of Genesis 2–3.* Eisenbrauns. Winona Lake.
- Sailhamer, J. H.
- 1992 *The Pentateuch as Narrative. A Biblical Theological Narrative.* Zondervan Publishing House. Grand Rapids.
- Sternberg, M.
- 1987 *The Poetics of Biblical Narrative. Ideological Literature and the Drama of Reading.* Indiana University Press. Bloomington.
- Walsh, J. T.
- 2001 *Style and Structure in Biblical Hebrew Narrative.* The Liturgical Press. Collegeville.
- 2009 *Old Testament Narrative. A Guide to Interpretation.* Westminster John Knox Press. Louisville, Kentucky.
- Wenham, G. J.
- 1994 “*The Coherence of the Flood Narrative*”. *I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11.* R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 436–447.
- Whybray, R. N.
- 1999 *The Making of the Pentateuch. A Methodological Study.* Journal for the Study of the Old Testament Supplement Series 53. Sheffield Academic Press. Sheffield.